

Marie
Michlová

Edice Český ČAS

AC ZEMĚLI JEŠTĚ MLUVÍ

JOSEF
KRÁL

1854-1911

RŮŽENA
SVOBODOVÁ

1874-1920

JAN
VÍNOVAK

1853-1920

JAN
KLECANDA

1810-1870

JOSEF V.
MYSLBEK

1818-1872

JULIUS
ZEYER

1824-1874

WACSLAW W.
RYTÍŘ TOMEK

1814-1874

JOSEF
LAD. PÍČ

1810-1874

JOSEF
V. SLÁDEK

1814-1874

JAROMÍR
VRCHNÍKÝ

1810-1874

JAN
STUŘSA

1810-1874

DR. JOSEF
GRUBER

1810-1874

VOJTECH
HYNÁL

1810-1874

EMA DE-
STÍNCOVÁ

1810-1874

KAMIL
HILBERT

1810-1874

Smrt

a pohřby slavných

aneb Poslední cesty osobností našich dějin

VOJTA
NOVÁK
1810-1874
KAREL
HONZIL
1810-1874

Marie Michlová

SMRT A POHŘBY SLAVNÝCH

aneb Poslední cesty osobností našich dějin

Edice Český ČAS

Marie Michlová

SMRT A POHŘBY SLAVNÝCH

aneb Poslední cesty osobností našich dějin

Copyright © Marie Michlová, 2016

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2016

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS,
Alena Šulcová Laňková, 2016

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2016

ISBN 978-80-7475-168-4

Úvodem

Již odmalička jsem měla ráda životopisné příběhy a biografie, avšak shledávala jsem na nich častý nedostatek – jen málokteré mi připadaly dokončené, dopovězené do úplného konce... Jako kdyby snad mnohé jinak vynikající české i světové životopisce práce omrzela těsně před koncem, a tak knihu či článek uzavřeli jen holou větou o smrti či pohřbu dané osobnosti. Nebo se záměrně chtěli tomuto tématu vyhnout, protože smrt, a tím spíš pohřeb, podle nich není součástí života? Separace smrti od (každodenního) života je ostatně pro dnešní dobu typická – avšak v rámci celých lidských dějin unikátní.

Ještě v devatenáctém století každý poctivý životopisec podrobně popisoval smrt svého protagonisty a jeho pohřeb, aby tak mj. zhodnotil, jestli mu byla dopřána klidná či dramatická smrt a zda mu poté společnost vzdala dostatečný hold, jak výrazně mu projevila svou úctu... V dřívějších staletích se lidé na smrt pečlivě připravovali už od mládí, někteří „jen“ psychicky, ale mnozí i materiálně, šetřili peníze na vlastní pohřeb, sepsali poslední vůli s podrobnými instrukcemi, kde a jak má smuteční obřad proběhnout... Pokud jim bylo jejich přání splněno, pak by se to dalo považovat za dovršení jejich díla – a nezmínit se o tom v biografii by bylo jistě nesprávné.

Způsob, jakým se naše současná západní společnost vyhýbá tématu smrti, je podle mého názoru nešťastný. Zatímco dříve byli lidé myšlenkou na smrt až posedlí, dnes je tomu přesně naopak. Dnešní stereotypní představa o patologovi je taková, že je to cynický, bezcitný člověk, zatímco každý zaměstnanec pohřebního ústavu musí být jako z románu *Spalovač mrtvol*. Dříve se vycházky na hřbitov doporučovaly rodinám, aby dětem připomněly konečnost života, dnes pro „přílišný“ zájem o pohřbívání existuje i zvláštní výraz „taphophilia“, který může evokovat jakousi zvrácenou úchylku.

Historik se tomuto tématu vyhne jen stěží – osobnosti, o které se zajímá, jsou v drtivé většině případů již po smrti. Ovšem i tak se téma „smrt“ badatelům často daří obejít, přestože smrt, respektive její oddálení, představuje jeden z největších pokroků v dějinách. Máme šance na dožití tak vysokého věku, o jakém se lidem ještě před sto lety ani nenesilo. Úmrtnost dětí a rodiček a způsobená infekčními chorobami klesla na minimum, dožít se šedesáti let již není bráno jako požehnání, ale samozřejmost.

Průměrná délka života osobností, o nichž pojednává tato publikace, je 54 let – a to nehledě na fakt, že velkou část z nich tvoří přední představitelé státu a zámožní lidé, kteří si mohli dovolit tu nejlepší lékařskou péči. Dnešní průměrná délka života obyvatel v České republice je 78 let, tj. minimálně dvojnásobek průměrného věku dožití prakticky v libovolném období dějin před začátkem 20. století. Ze všech osobností této publikace zemřel nejmladší Ladislav Pohrobek (v sedmnácti letech) a nejvyššího věku se dožil Tomáš G. Masaryk, který žil přesně o sedmdesát let déle. Až do druhé poloviny devatenáctého století by však byl téměř devadesátiletý stařec mnohem větší raritou než umírající mladík. A přestože dnes umíráme čím dál později, jako kdyby se spolu s tím stupňoval i strach ze smrti, která byla vytěsněna na samý okraj společenského zájmu.

Dala jsem si za cíl tento deficit alespoň částečně vynahradit tím, že připomenu, jak skončily životy čtyřiceti významných osobností napříč českými dějinami a jak dramatické osudy čekaly jejich ostatky. V každé době lze vyzorovat společné rysy, podobné rituály, přístupy... Pohřby totiž vypovídají o své době stejně dobře jako kterákoli jiná součást každodennosti – na první pohled odlišíme středověký šat od oblečení z 18. století, a stejně dramaticky se lišily i pohřební zvyklosti, o nichž (na rozdíl od módy) laik ví většinou jen velmi málo. Kritérium výběru pro mne spočívalo v tom, aby byla každá z osobností pohřbena na našem území (nejsou tedy zahrnuty takové, které sice výrazně ovlivnily

české dějiny, ale místo posledního odpočinku nenašly u nás – např. František Josef I.). Jednotlivé medailony jsou řazeny chronologicky podle data úmrtí.

Tato kniha nás může naplnit radostí, že žijeme v době, kdy by moderní medicína jistě dokázala prodloužit či zachránit život většině zde popsaných osobností. Tuberkulóza již nevévodí žebříčku „zabijáků“, králové neumírají v bitvách, pacienti trpící rakovinou či kornatěním tepen mají mnohem vyšší šanci na účinnou léčbu, poslední stádium syfilidy léčitelné stále není, ale počet nakažených se dramaticky snížil...

Na druhé straně nezáměr o pohřební témata dnes vede k zapomínání na hroby pozoruhodných osobností; historické náhrobky jsou neudržované, hřbitovní správy nemají dostatek financí či vůle uchovávat památku na zemřelé, významné hrobky se bortí, s ostatky se nakládá bez piety. Ti, kteří nedosáhli všeobecného věhlasu a slávy, a přesto pomáhali budovat náš stát a milovali náš národ, jako kdyby se v mysli společnosti vypařili z povrchu zemského. Ale jejich kosti stále leží v české zemi a jejich náhrobky a pomníky by měly být častěji cílem všech zájemců o české dějiny.

Nechť je jim tato kniha inspirací.

Svatá Ludmila

Datum smrti svaté Ludmily víme, zemřela 15. září roku 921. Ovšem co se týče jejího narození, není toho mnoho známo – zřejmě přišla na svět kolem roku 860. Zcela zřejmě není ani to, odkud pocházela (možná až ze Srbska). Její příběh se pro nás začíná psát až v okamžiku, kdy se svým manželem, prvním doloženým českým knížetem z rodu Přemyslovců Bořivojem I., přijala křest. Křtil ji na Moravě roku 882 známý věrozvěst Metoděj. Tou dobou již měla jednoho syna Spytihněva a s odstupem asi třinácti let se jí narodil ještě Vratislav, přičemž oba se stali později knížaty – a Ludmila je oba také přežila. Po smrti těchto dvou mladých knížat byla moc rozdělena mezi Ludmilu a její snachu Drahomíru, což nebylo zrovna šťastné, protože ženy si politicky (a zřejmě ani lidsky) nerozuměly a podporovaly různé strany. Ludmila se starala o vnuky Václava (budoucího světce) a Boleslava, zatímco jejich matka Drahomíra je zastupovala spíše mocensky. Ludmila měla mnoho důležitých kontaktů a vlivných přívrženců, Drahomíra ji však převyšovala po vojenské stránce.

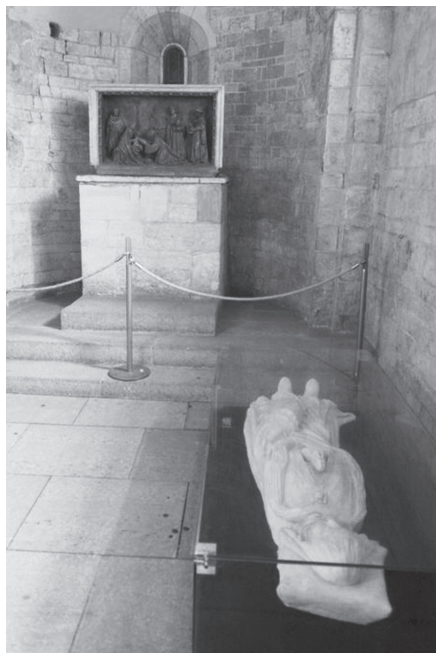
Konflikt mezi těmito ženami skončil tragicky, Drahomíra zřejmě nechala svou tchyni zavraždit. K tomuto činu došlo 15. nebo 16. září 921 na hradišti Tetín. Nájemní vrazi Tunna a Gommon pocházeli asi ze severní Evropy (zřejmě to byli Vikingové) a rekrutovali se z řad Drahomířiny věrné družiny. Jejich věrnost ale rozhodně nebyla zadarmo, v českém knížectví disponovali obrovským vlivem a mocí. Tunna a Gommon uškrtili Ludmilu její vlastní šálou, aby nedošlo k prolití krve, čímž minimalizovali riziko, že Ludmilu jednou prohlásí za mučednici a bude svatořečena – ona sama je však před smrtí údajně prosila, aby ji raději sřali mečem. A aby jí nemohly být přičítány žádné případné zázraky, nechala Drahomíra na místě Ludmiliny smrti vybudovat chrám svatého Michala.

Zavraždění sv. Ludmily na kresbě Jana Gotha

Historik Dušan Třeštík přišel s hypotézou, že vrazi Ludmile nesplnili její přání ne z krutosti, ale vlastně jí tím chtěli prokázat určitou laskavost, dá-li se to v té situaci tak nazvat. V řadě zemí tehdy bylo poměrně obvyklé, že ženy – mladé dívky nebo i starší vdovy – byly obětovány například po smrti svého manžela. Oběti byly zabíjeny právě nekrvavými, „čistými“ metodami, ideálně uškrcením. Tunna a Gommon tak možná doufali, že tím pádem jejich čin nebude považován v očích bohů za vraždu, ale za oběť, a Ludmila sama dostane to privilegium, stát se obětí bohům. Ovšem hlavní odchylka od tohoto rituálu spočívá ve faktu, že Ludmila nedala svůj souhlas stát se obětí, což se jinak zpravidla vyžadovalo.

Ludmilin první pohřeb proběhl velmi rychle a v nepěkné atmosféře strachu, co bude v politicky nestabilní době následovat. Do hrobu ji uložili v šatu zdobeném ornamenty. O čtyři roky později, roku 925, se teprve sedmnáctiletý kníže Václav chopil moci a svou matku vykázal

Kaple sv. Ludmily u sv. Jiří
na Pražském hradě

z knížecího dvora. V témže roce nechal exhumovat ostatky milované babičky a přenesl je do kostela svatého Jiří na pražských Hradčanech. Tímto aktem mimo jiné demonstroval, že je stále na její straně. Zároveň tak mařil matčiny snahy, aby Ludmila byla zapomenuta – a hlavně, aby nebyla prohlášena za svatou. Václav měl naprosto opačný názor a domníval se, že pokud budou mít naše země vlastní světici, výrazně to posílí jejich mezinárodní postavení. Její druhý, podstatně honosnější pohřeb byl spojen se zasvěcením baziliky svatého Jiří. Odehrál se za účasti dlouhého slavnostního průvodu, který zpíval žalmy. Před oltářem byla vysekána do skály hrobová jáma, kam zřejmě umístili

Ludmilino tělo – není to však jisté, protože zde nezůstalo (Václav IV. později nechal její ostatky pohřbít v jí zasvěcené kapli v chrámu svatého Víta a opatřil její hrob gotickým náhrobkem).

Pravost ostatků byla ověřena roku 1981, antropologicky odpovídaly i jejímu stáří v momentě smrti (to činilo 61 let). Podle antropologa Emanuela Vlčka byla 168 cm vysoká a měla výrazný předkus. Tělo bylo obaleno pěti vrstvami textilií, spodní vrstvy přitom nejspíš pocházely z doby prvního obřadu, protože nesly známky uložení v zemi a obsahovaly zbytky půdy i hmyzu. Další vrstvu tvořilo hnědé hedvábí asi z doby Ludmilina druhého pohřbu; jedná se o velmi drahou látku, zdobenou motivy stromu života a ptáčků, kterou zřejmě dovezli kupci až z dalekého Orientu.

Svatý Václav

Zavraždění knížete Václava bylo klíčovým okamžikem pro české dějiny, avšak tato událost zůstane navždy obestřena mnoha otázkami. Není jistý ani rok, kdy se vražda stala, ani její přesný motiv. Kdybychom se navíc ptali, co by bylo, kdyby k ní vůbec nedošlo nebo kdyby nebyla dokonána, mohli bychom spekulovat o nekonečné řadě možností, jak by se odvíjel osud Českého knížectví, potažmo jak by vypadaly dějiny celé střední Evropy.

Kníže Václav se narodil asi roku 907 pravděpodobně mimo dnešní hranice Prahy (v legendě je zmiňován hrad Stochov) a byl vychováván svou babičkou Ludmilou; dostalo se mu na tu dobu velmi kvalitního vzdělání. Po smrti jeho otce knížete Vratislava vypukly mocenské spory, které na čas ukončila až vražda Ludmily a také Václavův faktický nástup k moci. Politická jednota však nastolena nebyla, o čemž svědčí i to, že se Václavův bratr postavil do opozice.

O povaze a chování svatého Václava můžeme čerpat informace pouze z nepříliš věrohodných pramenů, které mají tendenci ho popisovat jako asketického mnicha, ačkoliv tím ho do jisté míry také pasují do role nepříliš schopného politika, který o světské záležitosti nejevila náležitý zájem. Zmíňme i známý tribut, daň z míru, který se Václav údajně zavázal platit východofranckému králi Jindřichovi. I to však lze vykládat jako záchranu země před nepřátelským vojskem, zatímco jiní v tom naopak vidí submisivní přístup, ba až „zaprodání se“ Němcům.

K Václavově smrti došlo v pondělí 28. září roku 929 nebo 935, když mladý kníže přijal bratrovo pozvání do Staré Boleslavi, aby společně oslavili den svatého Kosmy a Damiána. Václav vstal brzy ráno, aby se zúčastnil pobožnosti, ale cestou ke kostelu ho Boleslav sekl mečem do hlavy. Václav však byl zřejmě natolik fyzicky obratný, že bratrovi vytrhl zbraň a zahodil ji. Boleslavovi komplici však nakonec Václava

Zavraždění sv. Václava na ilustraci z Velislavovy bible (počátek 14. století)

přemohli a zabili, ačkoliv před nimi chtěl utéct a schovat se v kostele; to se mu nepovedlo, protože i místní kněz byl údajně Boleslavovým spiklencem. Podobně krutý osud pak stihl také Václavovy stoupence a jejich rodiny včetně dětí. Existuje předpoklad, že zavražděn byl i Václavův nelegitimní syn Zbraslav, který mohl připadat v úvahu jako možný nástupce místo vraha Boleslava.

Václav byl pohřben přímo v boleslavském kostele svatého Kosmy a Damiána; později byly jeho ostatky slavnostně převezeny na voze a pohřbeny pod oltářem v rotundě sv. Víta, kterou Václav založil. Toto přenesení mělo obrovský vliv na rozvoj kultu svatého Václava. I kníže Boleslav se prý na místě kál a litoval svého činu, o čemž sice mnozí historikové pochybují, ale bylo nutné vylepšit Boleslavův obraz

Přibližně o tři století je mladší tato rytina na stejné téma

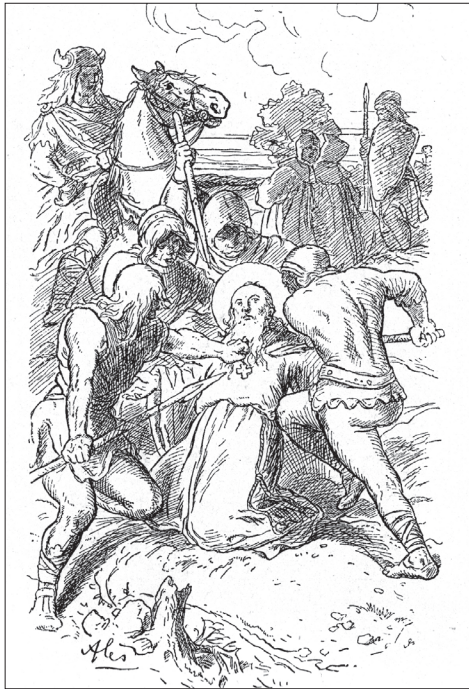
v očích společnosti, aby jeho autorita nebyla ohrožená – a role napraveného kajčnicka byla pro tyto účely ideální. Dokonce sám Palacký ocenil např. jeho odvahu postavit se Němcům...

Ve svatém Vítu byly Václavovy ostatky údajně poškozeny, části těla utrženy pro „zázračné“ účely – to byl již jeho kult očividně na vzestupu. Jeho lebka je součástí svatovítského pokladu a je dnes položena na nádherném polštáři a ozdobena čelenkou, kterou věnoval americký dámský klub v době první republiky. Uvedme také, že antropolog Emanuel Vlček namítl, že lebka patřila mnohem staršímu, asi čtyřicetiletému muži, avšak Václavovi bylo v době smrti maximálně třicet let... Zbytek ostatků se nachází v relikviáři ve Svatováclavské kapli.

Svatý Vojtěch

Ačkoliv na mnoha podobiznách z pozdějších století vypadá svatý Vojtěch jako vrásčitý a šedivý pán, v době smrti mu bylo jen kolem čtyřiceti let. Narodil se kolem roku 956 a roku 997 byl zabit.

Vojtěch pocházel ze slavné rodiny Slavníkovců, jeho otec kníže Slavník sídlil v Libici nad Cidlinou. Po primárním vzdělání u duchovních v Libici odjel studovat do Magdeburku – později působil jako druhý pražský biskup. Víru šířil velmi zaníceně, sám žil asketicky

Zavraždění sv. Vojtěcha na kresbě
Mikoláše Alše

Lebka sv. Vojtěcha ve Svatovítském chrámu

a kritizoval všechny pohanské a nekřesťanské přežitky jako otroctví, mnohoženství, incest atp., ale jeho kroky nebyly příliš populární a Vojtěch Prahu opustil, aby se na naléhání o několik let později vrátil a dal rodné zemi ještě jednu šanci; přišel dokonce pěšky a bos jako pravý kajcník. Roku 993 založil Břevnovský klášter, první mužský klášter v Čechách, avšak štěstí mu opět nepřálo, navíc v září roku 995 byla vyvražděna jeho rodina, což jistě jen podpořilo jeho úmysl odejít na dobro.

Roku 997 odjel na misijní cestu do Pruska v Pobaltí, ale protože vkročil na posvátné pohanské místo, byl zajat a 23. dubna zabit, o čemž svědčili jeho společníci, které místní obyvatelé ušetřili. Ostatky pak Prusové prodali za zlato Boleslavu Chrabrému, polskému kní-

žeti, který Vojtěcha slavně pohřbil v Hnězdně. Také se rozhodl využít Vojtěchovy mučednické smrti, aby usnadnil a urychlil Vojtěchovo svatořečení, což se skutečně podařilo již roku 999. Sám císař římské říše Ota III. vykonal pouť k Vojtěchovu hrobu a část jeho ostatků (obě ruce) zřejmě odvezl do Říma, aby tam nad nimi byl vybudován kostel svatého Bartoloměje.

O několik desítek let později, roku 1039, se český kníže Břetislav I. rozhodl při válečné výpravě do Polska odvézt zbylé ostatky svého krajanu zpět do vlasti – podle polské verze se však spletl a odjel s ostatky dalších světců, ale Vojtěchovy kosti v Polsku omylem ponechal. Břetislav uložil „Vojtěchovy“ ostatky v kapli přistavěné k rotundě sv. Víta a roku 1143 měla být Vojtěchova lebka zvlášť uložena v relikviáři.

Klid ostatků (ať už patřily komukoli) ve svatovítské rotundě byl opět narušen, když se stavba měnila na baziliku, a někdy ve druhé polovině 11. století byly přeneseny do zrenovovaného kostela. Počátkem 12. století byl hrob ozdoben zlatem, stříbrem a křišťálem, zatímco ve 14. věku král Jan Lucemburský oblast Vojtěchova hrobu prozkoumával v naději, že tam najde penízeⁱ. Na výročí Vojtěchovy smrti, dne 23. dubna 1396, byly ostatky přeneseny do hrobky v rozestavěné svatovítské katedrále. V roce 1541 hrob poškodil požár, náhrobek poté zakryla provizorní kaple a následně nad ním vyrostla nová kamenná stavba. Tato kaple existovala až do roku 1880, kdy byla odstraněna, a ostatky se dostaly do kaple sv. Jana Nepomuckého, zvané též Vlašimská. Původní hrob v zaniklé kapli prozkoumali archeologové roku 1996; našli v něm zlomky kostí, ale dnes je již nelze identifikovat.

ⁱ KROUPA, Jiří K., ed. et al. *Po stopách svatého Vojtěcha*. Praha: Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Kutná Hora, 2014, s. 210.

Přemysl Otakar II.

Přemysl Otakar II., známý také jako „král železný a zlatý“, prakticky ztělesňoval dobový ideál panovníka: byl chytrý a pohledný, atletické, středně vysoké postavy, s dobrým vzděláním a rytířským vychováním. Navíc si hlídal příjmy a výdaje, aby se jako mnozí jeho předchůdci a následovníci nedostal do dluhů – odtud pochází i přívlastek „zlatý“, zatímco „železným“ se stal díky silné skupině těžkooděnců, která se vyznamenala v bitvě u Kressenbrunnu, v níž roku 1260 Přemysl porazil početnější uherské vojsko. K jeho oblíbenosti jistě přispěla úspěšná snaha o expanzi; rozšířil svou zemi do nebývalé rozlohy, hranice

Rudolf Habsburský u mrtvoly Přemysla Otakara II.
(kresba Josefa Führicha)

sahaly až k Alpám a Jaderskému moři. A aby toho nebylo málo, proslul také coby obratný diplomat, díky čemuž získal další tituly: vévoda rakouský, vévoda štyrský, vévoda korutanský a kraňský... V Čechách mj. založil město České Budějovice.

Přemysl Otakar II. se narodil asi roku 1233 jako syn krále Václava I. a jeho manželky Kunhuty Štaufské, a to zřejmě v Městci Králové. Původně pro něj byla vybrána kněžská dráha, ale po smrti staršího bratra Vladislava se stal dědicem trůnu. Ještě za vlády Václava I. byl Přemysl zvolen opozičními šlechtici za „mladšího krále“, a od té doby byly vztahy s otcem napjaté, došlo i k vojenským střetům a krátkému uvěznění tohoto ambiciózního krále.

Přemysla trápila otázka jeho vlastního následníka, s o tři dekády starší manželkou Markétou Babenberskou logicky neměl potomky, zatímco jeho nemanželské děti zplozené s Anežkou z Kuenringu nedostaly nástupnické právo. Manželství s Markétou bylo nakonec prohlášeno za neplatné, což Přemyslovi umožnilo získat mladší nevěstu. Tou se stala šestnáctiletá Kunhuta, vnučka uherského krále, která Přemyslovi dala několik dcer a po deseti letech manželství konečně i nástupce Václava (budoucího krále Václava II.).

Smrt Přemysla Otakara dne 26. srpna 1278 v bitvě na Moravském poli (Dolní Rakousy) znamenala katastrofu. Rakousy a Štýrsko definitivně připadly Habsburkům, České země se dostaly do politické i ekonomické krize, byly pleněny a vypukl hladomor. Královo tělo bylo odvezeno do Vídně, potom do kláštera minoritů, kde byly vyňaty vnitřnosti, ostatky nabalzamovány a oblečeny do purpurových šatů. Byl vystaven v kapitulní síni, aby se každý mohl podívat na jeho bojem znetvořený obličej a přesvědčit se, že oblíbený panovník je opravdu mrtev¹. Utrpěl mnoho ran, vedených zejména do oblasti hlavy, takže se alespoň před smrtí dlouho netrápil a skončil prakticky okamžitě.

Na jaře dalšího roku bylo konečně dovoleno převést tělo Přemysla Otakara II. do Čech a přestala platit církevní klatba, která neumožňo-

Hrob Přemysla Otakara II. v Saské kapli Svatovítského chrámu

vala jeho pohřeb do posvěcené půdy. Provizorně bylo uloženo ve znojemském klášteře a teprve roku 1296 je Václav II. nechal pohřbit v Anežském klášteře. Roku 1373 byly exhumovány Karlem IV. a přeloženy do nového hrobu v chrámu sv. Víta na Pražském hradě, a to pod krásný opukový náhrobek z dílny Petra Parléře.

Mnohočetná manipulace s ostatky znamenala, že tělo bylo znovu a znovu poškozováno, takže do moderní doby se kosti Přemysla Otakara II. dochovaly v horším stavu, než je tomu u jeho předchůdců či současníků. V katedrále navíc poškodila ostatky pronikající voda. Pro zřetelně byly proto označeny už ve středověku (snad už Václavem II.) nápisem na koruně a na zvláštní olovené destičce – ačkoliv tělesné pozůstatky se v té době takto běžně neoznačovaly.

ⁱ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemysl Otakar II.: král na rozhraní věků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2011, s. 475.

Václav II.

Období Václava II. patří k nejznámějším epochám českých středověkých dějin. Narodil se 27. září 1271, jeho otcem byl Přemysl Otakar II. Avšak tatínka si malý Václav moc neužil, protože král „železný a zlatý“ padl v bitvě na Moravském poli, když jeho nástupci bylo teprve sedm let. V takovém věku se samozřejmě nemohl ujmout vlády, příležitosti se tedy chopil nový královnin partner Závíš z Falkenštejna. Jakmile Václav povyrostl, pokusil se v zemi obnovit pořádek – a úspěšně. České země rozšířil o Chebsko a roku 1300 byl korunován i polským králem; svého malého syna, pozdějšího Václava III., dosadil symbolicky na uherský trůn. V témže roce u nás zavedl novou měnu – pražské groše. Reformoval také hornická práva, takže byly zavedeny například šestihodinové pracovní směny se zákazem jejich opakování. Ovšem i tak zůstal Václav II. navždy ve stínu svého otce, který byl po dlouhá staletí oblíbenější i mezi historiografy.

V prosinci roku 1304 se začala králova nemoc, tedy tuberkulóza, ozývat naplno. Trpěl silnými bolestmi, které ještě zhoršoval stres z komplikované politické situace. V posledním období svého života se Václav snažil napravit všechny křivdy, jichž se dopustil, splatit dluhy, vyrovnat se s každým a urovnat konflikty zejména s římským králem,

Pražský groš Václava II.

Takhle vypadal Zbraslavský klášter na konci 19. století

aby svému nástupci, budoucímu Václavu III., usnadnil začátek vlády – přece jen to byl teprve nezkušený chlapec. Oba muži, otec a syn, byli z dnešního pohledu velmi mladí a jejich věkový rozdíl činil pouhých osmnáct let. Umírajícímu králi Václavovi bylo necelých čtyřiatřicet, jeho synovi patnáct – a tento syn měl před sebou pouhý rok života, než byl zavražděn.

Na jaře se Václavu II. ještě přitížilo. Letopisec Petr Žitavský popisuje, jak se král na konci života vzdal veškerého luxusu a majetek věnoval na dobročinnost, a to včetně nákladného oblečení, které vyměnil za skromné cisterciácké roucho z obyčejného sukna. Lože kázal převléknout do laciné tkaniny a jako správný kajcíník si nechal ostříhat vlasy. Aby svou proměnu dovršil, vyslovil prý přání být pohřben v oděvu konvrše cisterciáckého řádu na obvyklém místě, kde byli členové řádu pohřbíváni, tedy „třebas pod nějakým okapem na Zbraslavi“.¹ Do místnosti, kde ležel, nechal zabudovat několik oltářů a denně poslouchal mše, což měl rád i v době, kdy byl ještě v plném zdraví. Nyní to byla jeho jediná útěcha, jíst a pít mu nechutnalo, světské záleži-